

**Páwòlò cu wáràgà jì ndâ mbe kû
kili ta ɾè mî Bìndi-Mbírì gbí
gbata
ÉFÀSÙ**

¹ Njìno a ye tí Páwòlò, náa a Mbírì ká bàkà ye tí tú mî Bìndi-Mbírì tí Jézù nó ká kû cu wáràgà tí nó á jì yo tí ndâ 'duù mî Mbírì mbe kû 'vala toko ta Bìndi-Mbírì tí Jézù ta njembí yo gbaànjé gbí gbata Éfàsù.

² Ye kû 'deke a tí ye éno máa, ndâ Bu ndoo tí Mbírì, ta Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì, 'ví bàkà nambeè jì yo, ndú 'ví si yo 'ví dù nìkì maa.

Ndâ tó i mí Bìndi-Mbírì tacó tí lilí 'duù

³ Ndoò ùlù Mbírì, tí Bu Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì,
tí mbe cù 'dê ngo cù wó tí Mbírì mítí ndoo,
tí mbe je ndâ tó i 'dáá gî 'do gbírì jì ndoo
ta ɾè mî Bìndi-Mbírì.

⁴ Mbírì ɾuka ndoo á kùro bà suu to tí nô,
yí ɾuka ndoo ta ɾè mî Bìndi-Mbírì.

Yí ɾuka ndoo, tacó bà kaa ndoo mò gí mî wó tí
ndâ 'duù jáá kùro wó.

⁵ Mbírì bàkà ndoo tí ndâ 'vii mî wó
náa a yí ká ko ndoo ta njembí wó gbaànjé ta
ɾè mî Bìndi-Mbírì,
'do ká gbí 'dóó nambeè mî wó.

⁶ Tacó wàa ndoo 'ví ùlù ta ɲa nambeè tí nò náa
yí bàkà jì ndoo sínò nó

ta Ẹ̀rè m̀ì Wú-gb́-ṛé wó tí Mb́rì.

⁷ Wú-gb́-ṛé wó tí nó mbe njaanga miṛi ndoo 'do
gb́ vò i,
ta bà c̀ì yí muu ndoo,
náa ndoo g̀ì 'de tí ta à-cee-g̀ì gítí ndâ vò i
m̀ì ndoo nô.

Ǹìnò a gbolò nambeè m̀ì Mb́rì,

⁸ náa yí si à ǹì g̀ì muu ndoo á go bà ǹì mù,
mbe je bà 'di gb́-o, ta muu ji ndoo.

⁹ Mb́rì ǹì tà'dóó wó ji ndoo,
á go có m̀ì wó mbe ǹìk̀ì tí wó,
náa yí kòṛo sàà si mí to ta Ẹ̀rè m̀ì B̀ìndi-Mb́rì
éno máa,

¹⁰ o tí nò má g̀ì g̀ì, wàa,
B̀ìndi-Mb́rì 'v́ì g̀ì g̀ì bà bàkà go có tí nò.

Có tí nò éno máa:

B̀ìndi-Mb́rì 'v́ì kili ndâ i gb́rì,
ta ndâ i muu to tí nó 'dáá g̀ì á mí bà gbèe to,
wàa yí 'v́ì dù tí gba m̀ì ndú.

¹¹ Mb́rì tí mbe bàkà ndâ i 'dáá g̀ì bàkà ndoo tí
ndâ 'v̀ì-'bá m̀ì wó ta Ẹ̀rè m̀ì B̀ìndi-Mb́rì,
á go có m̀ì wó náa à sàà kuu gb́ muu wó á
kùṛo bà suu to tí nô.

¹² Mb́rì Ẹ̀rka ze tacó wàa,
ze tí ndâ kpédélé 'duù tí nó mbe tee njembí
ze á m̀ítí B̀ìndi-Mb́rì nó
'v́ì dù tí ndâ mbe ùlù ngba yì.

¹³ Yo delè kpónó g̀ì tí ndâ 'duù ta Ẹ̀rè m̀ì B̀ìndi-
Mb́rì,
tacó B̀èrì-m̀ì-Mb́rì náa B̀ìndi-Mb́rì ci cí tí
wó nó
gb̀ì ndi 'b̀ì wó m̀ítí yo tí ndâ mbe ùnje
gítí B̀ìndi-Mb́rì,

mbe 'di yúcó tí nó tí Banga-Ngú-Có
 mbe njaanga wú 'do tí miṛi yo gî, nó gî.

14 Bèri-mì-Mbíri a mbó tacó bà túbà máa,
 ndoo bà dù tí ndâ 'viì-'bá
 yee tí o bà njaanga miṛi ndâ 'duù tí nó
 náa Mbíri ṛuka ndú tí ndâ 'duù mì wó nó gî
 nô,
 tacó bà ùlù ngba Mbíri.

Páwòlò 'deke tí wó ji Mbíri

15 Tacó éno, ye mâ giì 'di có bà tee njembí yo
 mítí Mbe tí ndoo tí Jézù, ta có bà zè ndâ 'duù tí
 nó mbe kaa tí ndú ji Mbíri gî nó nìkì maa mì yo,

16 ye giì dù ta o 'dáá gî kù ùlù Mbíri ta pétéké
 tàkòcò ye tacó tí yo.

17 Ye kù 'deke tí ye ta o 'dáá gî ji Mbíri mì Mbe tí
 ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri, Mbíri tí Bu wotí, máa,
 yí 'ví si Bèri mì wó 'ví je bà 'di gbí-o, ta muu, ji
 yo. Tacó wàa, yo 'ví nò ta yí ni gbàrájáá éno.

18 Mbíri kùtàá má si ọ yo 'ví dù go ọ ọ, wàa
 yo 'ví nò ta ndâ ọ i tí nó náa yí ci yo á gítí ndú
 nó, ta ọ nambeè tí nó náa yí ci ndâ 'viì-'bá á gí
 tí nó,

19 ta ọ wotí tí nó náa yí kù bàkà ji ndoo tí ndâ
 mbe tee njembí ndoo mítí wó nó, àá bà nìkì tí yo
 ma. Káa yo bà nò wotí tí nò ni a i mítí

20 bá 'vala ndi Bìndi-Mbíri 'do gbí muu'dú wó,
 ta bà ya yí gí bà ki tí wó gbí kù'bì mì Mbíri á
 gbíri,

21 tí gbolò gba ta ọ wó wálá, tí mbe wotí, tí
 mbe zogo to, tí 'duù náa ẹ wó kù wu me ká
 kpónó lá, ẹ wó delè bà wu bìndi bà 'vala ndi
 ndâ 'duù 'do gbí muu'dú ndú ta ndòngbú o.

²² Yí je wotí jì yí gítí ndâ i 'dáá gî, yí giù bàkà yí tí mbe zogo ndâ i 'dáá gî, tí kùro ndâ mbe kili ta rẹ̀ wó tí Bìndi-Mbírì.

²³ Ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì a dù wó tí ndâ mbe bàkà yí tí 'duù ta 'bí i mbe gboo 'do tí wó wálá cee to tí nó 'dáá gî.

2

'Do gbí ku á gí gbí 'válá

¹ Yo táánò sàà kùro Mbírì a ndâ ku i, tí ndâ tù-ká-kpò-có mbe bèè rọ̀ Mbírì.

² Yo ta o tí nó kù ru a ndi ndâ vò 'duù muu to tí nó. Yo ta o tí nó kù 'di a có mì gba mì ndâ i gbí bẹ̀rì, tí vò i tí nó gbí bẹ̀rì mbe zèè ndâ mbe kpò có mì Mbírì gí nó.

³ Káa àá tóó táánò rọ̀ 'dâ a ze, náa ye kù 'dè tí ta ñìndi yo nó? Ndoó táánò 'dáá gî káa ndâ tù-ká-kpò-có go ndâ vò 'duù tí nó. Ndoó táánò 'dáá gî a ndâ 'duù mbe kù 'vala gbí ña 'dóó kpokèjì mì ndoo mbe ñìkì tí ndoo gbí muu ndoo. Ndoó ta o tí nó kù bàkà káa ndâ i mbe te líkí'o mítí ndoo á muu to tí nó cuki. Ndoó delè táánò ngbá kù 'vala ká gbí kpo-tàkòcò mì Mbírì 'vii ká 'vii ta sè ndâ 'bí 'duù muu to tí nó.

⁴ Káa Mbírì zè ndoo ñìkì tí tó ña bà zè tí ñìnó náa yè rọ̀ ndoo giù dù tí wó ngé ndii gî.

⁵ Ta o tí nó táánò náa ndâ vò i mì ndoo ziki tí ta ndoo 'dáá gî nó, yí giù 'vala ndoo ta bà je Bìndi-Mbírì jì ndoo. Mbírì táánò 'vala yo a i 'do gbí nambeè mì wó.

⁶ Mbírì kaa ndoo ya tí gí mì wó, bìndi yí giù je bàndò jì ndoo á mí mì ndoo ta ndú gbírì ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì tí Jézù.

⁷ Mbírì bàkà ènò tacó bà tùbà ji ndâ 'duù dúú bà ya tí máa, ndòngbú bà bàkà nambeè mì yì ji ndoo ta rè mì Bìndi-Mbírì tí Jézù wálá.

⁸ Mbírì táánò 'vala yo ta bà wu bà tee njembí yo mítí wó tí Mbírì 'do ká gbí 'dóó nambeè mì wó.

⁹ Yo ka me wu'o ji yí má kózò gî, bìndi yí gii 'vala yo gbí ká có nò lá, a nambeè náa a Mbírì ká bàkà ji yo sínò. À má ènò, 'bí 'duù gbí òkò tí yo mbe cè cè-'bì, máa, a yì ká 'vala tí yì nò wálá.

¹⁰ A Mbírì ká bàkà ndoo tí ndoo tí nó kpónó nò. Yí suu ndoo ta rè mì Bìndi-Mbírì tí Jézù, máa, ndoo 'ví 'vala tó bà 'vala ndò, á go ñinó náa yí cu sàà mí to gî, máa, ndoo 'vala go yí nò.

Bìndi-Mbírì bàkà ndoo 'dáá gî tí ndâ 'duù gbaànjé

¹¹ Yo 'vee tí yo máa, yo táánò sàà a ndâ 'di wè, gî? Yo táánò me ndâ Jùdèyà lá. Nà yo tende, náa ndâ Jùdèyà mbe ya gí gbí gázà gî, náa a 'duù ká waa «kû» tí ndú táánò kû go yo, máa, yo a ndâ «mbe kû».

¹² Yo táánò ta o tí nò me ta ndâ Bìndi-Mbírì lá. Yo táánò a ndâ mbe 'dó-'do, náa à 'deke yo toko ta ndâ Ìzìrìyèlì tí ndâ 'duù mì Mbírì nó lá. Rè yo delè ngbá táánò gbí «cí» tí nó náa Mbírì ci ta ndâ 'duù mì wó tí ndâ Ìzìrìyèlì ta o bà njù mùkà mì wó ta ndú nó wálá. Yo táánò a ndâ 'duù ta nje wú tí yo wálá, ta Mbírì mì yo wálá, mbe kû 'vala ká ta rè mì ndâ i muu to tí nò.

¹³ Káa à kpónó yèè yo tí ndâ 'duù tí nó náa àá táánò 'deke yo toko ta ndâ 'duù mì Mbírì lá nó gí tí dè gî. À delè kpónó kû 'deke yo toko ta ndú

ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì tí Jézù. A bà cì Bìndi-Mbírì muu yo ká yẹ̀è yo gí tí dẹ̀.

14 Tacó Bìndi-Mbírì a làyì gbí òkò tí ndoo. Yí toko ze tí ndâ Jùdáyà, ta ndâ 'duù ñìnó náa ndú me ndâ Jùdáyà lá nó, ta bà nje gbí bà 'bẹ̀ tí nó táánò náa à me mí gbí òkò tí ndoo nó gí.

15 Yí nje gbí bà 'bẹ̀ tí nó mbe bàkà sogote mí gbí òkò tí ndâ Jùdáyà, ta ndâ 'duù ñìnó ta ña ndú me ndâ Jùdáyà lá nó ta bà rọ̀ có mì ndâ Jùdáyà náa ndú kù zogo ta ndâ 'duù nó gí, ta bà bàkà ndâ Jùdáyà, ta ndâ 'bí tende ña ndâ 'duù tí ndâ gbèè ña tacó bà si gbí òkò tí ndú 'ví dù ká ñìkì maa.

16 Bìndi-Mbírì toko ndâ Jùdáyà ta ndâ ña ndâ 'bí 'duù tí gbèè dì ta bà cì yí mítí njeèkpè mû, bìndi yí gù 'viindi nambeè gbí òkò tí ndâ 'duù ta Mbírì káká'i.

17 Bìndi-Mbírì toko ndâ Jùdáyà tí ndâ 'duù tí nó dẹ̀ ta Mbírì nó, ta ndâ 'bí ña 'duù ñìnó mbe dooko ta Mbírì lá nó, wàa, có mì ndú 'ví dù ká gbaànjé má kózò gí, yí 'ví gù ma Banga-Ngú-Có gítí «'dẹ̀ njembí» jì ndú toko gbaànjé.

18 A Bìndi-Mbírì ká tuu Bèri-mì-Mbírì, máa, yí gí gí bà konì ndoo 'dáá gí, ndâ Jùdáyà, ta ndâ 'duù ñìnó ta ña ndú me ndâ Jùdáyà lá nó. Tacó wàa, ndoo 'dáá gí 'ví yẹ̀è dẹ̀ gí mì Bu ndoo tí Mbírì.

19 À má é̀nò, yo kpónó kpòò me ndâ mbe 'dó-'do lá, yo delè kpòò me ndâ wìrì lá. Yo a ndâ 'viì-'bá ta ndâ 'duù tí nó náa Mbírì kaa ndú mò gí mì wó gí nó. Yo a ndâ 'viì-nje-wu mì Mbírì.

20 Ndâ kpalà 'bá tí nò a ndâ tú mì Jézù, ta ndâ mbe 'dẹ̀-kòcò ta wotí mì Bèri-mì-Mbírì, bìndi

Jézù a kpalà kù jì gbí òkò ndâ kpalà tí nò.

²¹ Du 'bá tí nò 'dáá gî a i pí tí wó tí mbe te 'bá tí nò gí yaà, tí 'dóó 'bá mì Mbírì.

²² Bèrì-mì-Mbírì delè kpòò kù bàkà yo toko ta ndâ 'bí ka yo tí 'bá bà du Mbírì ta ɾe mì Bìndi-Mbírì.

3

Nèté mì Páwòlò tacó tí ndâ 'duù ñinó ta ña ndú me ndâ Jùdéyà lá nò

¹ À má ènò, ye kpónó tí Páwòlò kuu gbí zàà muu Bìndi-Mbírì tí Jézù á tacó tí yo tí ndâ 'duù ñinó náa yo me ndâ Jùdéyà lá nò.

² Ye koɾo có máa, yo 'di có ña gbolò nambeè tí nó náa Mbírì táánò bàkà ji ye á tacó tí yo nó ngbàrángà'i gî.

³ Mbírì táánò ja kpâ 'do nje còngò có kóó mì wó ji ye, á go có tí nó náa ye táánò kùtù nje ji yo mí gbí wáràgà ndò i nò.

⁴ Yo má 'deke wáràgà mì ye náa ye cu ji yo táánò nò gî, yo bà ñò ni gî máa, ye 'di gbí có kóó mì Bìndi-Mbírì gî.

⁵ Mbírì táánò sàà 'dè gbí có kóó tí nò ji ndâ 'duù lá, káa Bèrì-mì-Mbírì kpónó 'dè gbí có tí nò ji ndâ tú mì Jézù, tí ndâ mbe kù 'dè-kòcò ta wotí mì wó tí Bèrì-mì-Mbírì, náa Mbírì kaa ndú mò gí mì wó gî, nó gî.

⁶ Gbí có tí nò éno máa, ndâ 'duù tí nó náa ndú me ndâ Jùdéyà lá nó kpónó a ndâ 'viì-'bá 'vii ká 'vii ta ndâ Jùdéyà. Ndú ta ndâ Jùdéyà 'dáá gî a gbèè dùi, tí dùi Bìndi-Mbírì tí Jézù. Banga-Ngú-Có tí nó náa à ma ji yo ta ɾè mì Bìndi-Mbírì nó

gbo ndú ta ndâ Jùdáyà mí gbí gbèè «cí» tí nó náa Mbírì ci ta ndâ Jùdáyà nó gî.

⁷ Mbírì táánò je ye tí mbe bàkà nèté bà ma Banga-Ngú-Có á 'do gbí 'dóó nambeè mì wó náa yí bàkà jì ye, ta bà je wotí jì ye.

⁸ Ye a 'duù ñinó, náa 'bí 'duù gbí òkò tí ndâ 'duù tí nó náa Mbírì kaa ndú mò gí mì wó tí Mbírì gî nó mbe me njí'dí ndii ye gî wálá. Káa Mbírì gii bàkà 'bí ña nambeè mì wó jì ye ta bà je ye tí mbe ma Banga-Ngú-Có jì ndâ 'duù ñinó náa ndú me ndâ Jùdáyà lá nó gítí ña seřè tó i tí nó náa ndú bà 'de gbí Bìndi-Mbírì dúú bà ya tí nó,

⁹ ta wotí bà 'dè tà'dóó ndâ nèté mì wó náa yí tí Mbírì, tí mbe suu ndâ i 'dáá gî, táánò sàà nguù 'do tí ndâ 'duù 'dáá gî nó jì ye.

¹⁰ Mbírì bàkà éno, tacó wàa, ndâ kpo-kpò 'duù á kùřo ndâ basìlì 'dáá gî, ta ndâ vo-vò i gbí bẹ̀rì mbe kù volo ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî, 'ví ñò ta ña bà 'di gbí-o mì yì tí Mbírì ni 'do mì ndâ mbe kù kili ta řè mì Bìndi-Mbírì.

¹¹ Mbírì bàkà nò jé ká go có tí nó náa yí kořo kùřo o bà suu to tí nó, máa, Bìndi-Mbírì tí Jézù tí Mbe tí ndoo 'ví bàkà nò.

¹² Ñìnò a nderè có tí nó náa gúku bà yèè dè gítí Mbírì ta řè mì Jézù tí ndoo tí ndâ mbe kù tee njembí ndoo mítí Jézù wálá nó ká nò.

¹³ À má éno, ye kù 'deke a tí ye jì yo máa, njembí yo 'ví mù tacó tí ye éno máa, ye kù mbu muu yo nò lá, tacó yo bà 'de i a i 'do gbí bà mbu ye nò.

Bà zè Bìndi-Mbírì nìkì maa

14 Njìnò a nderè có tí nó náa ye kù 'deke tí ta tí ye ta wotí tí jì Bu ndoo tí nó

15 ta rẹ wó mbe cee muu ndâ 'duù gbírì, ta ndâ 'duù muu to tí nó 'dáá gî nó,

16 máa, yí tí Mbírì tí nó ta ngba wó ká ngbèzèè á dúú bà ya tí nó 'ví tuu Bèrì mì wó jì yo, tacó wàa, njembí yo 'ví yù tí ,

17 delè tacó Bìndi-Mbírì 'ví gèè 'bá mì wó mí gbí njembí yo tí ndâ mbe kù tee njembí mítí Mbírì. Delè tacó wàa, Mbírì 'ví si yo 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì tí kpoè ká dúú bà ya tí .

18 Tacó wàa, yo ta ndâ 'duù tí nó náa Mbírì kaa ndú mò gí mì wó gî nó 'dáá gî 'ví 'de ta wotí bà ò tà wúlú, ta tì gángá, gù je gbí kpàro, ta yendi, bà zè ndoo nìkì ma mì Bìndi-Mbírì,

19 delè ta bà ò ò ò tó ò ò bà zè tí tí nó náa Bìndi-Mbírì kù zè ta yo, náa bà 'di gbí kpètí má kpò tí gî nô. Wàa, Mbírì 'ví gèè bè wó mí gbí njembí yo.

20 À ùlù Mbírì tí mbe wotí, náa a wotí mì wó ká kù si ndoo kù bàkà i me gbolò ndii ònó náa ndoo yù 'do tí wó nó gî, delè gù ndii ònó náa ndoo kù kojo gbí njembí ndoo nó gî.

21 Ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Bìndi-Mbírì 'ví ùlù yí dúú bà ya tí ta rẹ mì Bìndi-Mbírì. Go-i-tí-nò.

4

Bà 'vala toko gbaànjé tí gbèè dù

1 Ye kpónó kuu gbí zàà á tacó tí Mbe tí ndoo, kù 'deke tí ye jì yo, máa yo 'ví 'vala 'vii ta ò 'válá tí nó náa Mbírì je jì yo nô.

2 Yo si tí yo tí i kùṛo Mbírì lá. 'Duù 'ví si bà koṛo có ká gítí miṛi wó cuki mí to. Yo zèè tí yo gbí òkò tí yo á ta pétékè 'bì. Yo 'ví dù ta ndò njembí gbí òkò tí yo lá.

3 Yo ta o 'dáá gî 'ví jè ta bà toko có gbaànjé ta rè mì Bèri-mì-Mbírì, bìndi yo 'ví dù toko gbaànjé ta 'dê njembí yo.

4 Yo 'dáá gî a gbèè dùi, Bèri-mì-Mbírì delè ká gbaànjé, ká go bà tè'é tí yo mì Mbírì táánò gí bà koṛo có lì mítí gbèè i,

5 Mbe tí ndoo ká gbaànjé, Banga-Ngú-Có ká gbaànjé, bà Caka tí ká gbaànjé,

6 Mbírì tí Bu ndâ 'duù 'dáá gî ká gbaànjé, Mbírì tí Mbe tí ndâ 'duù 'dáá gî, tí mbe co gbí ndâ i 'dáá gî, delè tí mbe dù gbí ndâ i 'dáá gî, ká gbaànjé.

7 Bìndi-Mbírì táánò bàkà nambeè ji ndoo gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî, á go ònínó náa yí òò à 'vii gbí muu wó.

8 Go có tí nó náa à cù mí gbí wáràgà mì Mbírì éno máa,

«Ta o bà ya yí táánò ngéé gí yaà,

yí zèè ndâ zà-za gó ta yí,

yí giì njèè ndâ i ji ndâ 'duù,» nò.

9 Gbí có tí nó náa à 'dè éno máa, «Yí ya ngéé gí yaà,» nó máa yè? Gbí có tí nó éno máa, yí táánò gí 'do ngéé gbíri yaà káa yí delè giì ya ngéé gí tà to tí nò.

10 'Duù tí nó mbe ya ngéé gítí ndòngbú ri kà, mbe jèjèèkè tí wó cee gbí ndâ i 'dáá gî nó, káa gbèè 'duù tí nó táánò mbe gí gí muu to tí tí nó nò.

11 Áá táánò delè káa yí ká njèè ndâ i-nambeè ji ndâ 'duù. Yí bàkà ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe

tí ndâ mbe nò tú mì wó tí Bìndi-Mbíri, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe 'dòkò có mì Mbíri, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe ma Banga-Ngú-Có, ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe kpo-gbí-tà-tù ndâ mbe kú kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri, bìndi ndâ 'bí 'duù tí ndâ mbe nìbà Banga-Ngú-Có jì ndâ 'duù, tacó wàa, ndú 'ví 'vala go có mì Mbíri.

¹² Yí bàkà éno, tacó wàa ndâ 'duù tí nó nàa Mbíri kaa ndú mò gí mì wó tí Mbíri gí nó 'ví dù toko gbaànjé, wàa ndú 'ví konì tí ndú gbí òkò tí ndú, wàa ndú 'ví dù tí gbèè dìi Bìndi-Mbíri ta wotí ká tí ndú.

¹³ Tacó wàa ndoo 'dáá gí 'ví dù toko gbaànjé gbí bà tee njembí ndoo mítí 'Vii-mi-Mbíri, delè gbí bà nọ̀ yí nì mì ndoo, yee tí o tí nó nàa ndoo gí tí ndâ 'dakò ta 'bí i mbe gboo 'do tí ndoo wálá, ta gbí dìi ndoo yù ngbácúú go nìndi Bìndi-Mbíri gí nó gí.

¹⁴ Ndoò ta o tí nò bà dù kpòò me ká tí ndâ 'viì, tacó wàa, ndâ pípiri bà nìbà i mì ndâ mbe kpóló-kpolo ọ̀ tacó bà bàkà tírì bà eendi ndâ 'duù 'ví tooko ta ndoo ká sàkàmàà nò lá.

¹⁵ Ndoò má a ndâ mbe 'dè yúcó, ndoo delè má a mbe zè tí ndoo gbí òkò tí ndoo nìkì maa, ndoo kùtáá bà bàkà i go i mì Bìndi-Mbíri tí kùro ndoo,

¹⁶ tí mbe 'deeke ndâ bà 'deeke bà to tí ndoo gbaànjé-gbaànjé ta ndâ yèlè 'dáá gí. Bìndi yí gii njèè ọ̀a ndâ nèté mì ndâ bà to tí dìi ndoo jì ndú. Ndâ bà to tí ndoo 'dáá gí má kù bàkà nèté mì ndú ta banga tí, ndú bàkà dìi ndoo kù uu ta banga tí pètè-pètè-pètè ta tó njembí.

Ngú bà 'vala ndò ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri

17 Co tí ndâ i 'dáá gî, ye kû 'deke tí ye ji yo ta rẹ̀ mì Mbe tí ndoo, máa, yo 'ví si bà 'vala ña bà 'vala ndò tí nó ta gbí wálá, go i mì ndâ 'duù ñinó mbe ùnje gítí Bindi-Mbíri lá nó mí to.

18 Ndâ ña ndâ 'duù tí nò kû 'vala gbí 'dí'di'o ta kpéétí ndú. Ndú mò tí ndú ta ñónókó 'do gbí bà 'vala toko ta Mbíri gî. Tacó njembí ndú go duù.

19 Ndi nô káká'i tí ọ̀ro ndú wálá. Ndú si bà bàkà vò i, ta bà dù ta go bà bàkà ndâ i ñinó mbe 'vii ọ̀ro 'bá lá nó, tí nèté mì ndú.

20 Káa ñinò táánò me ndâ i ñinó náa à nìbà ndú ji yo gítí Bindi-Mbíri nó ká nò lá.

21 Sè káa ñinó yo táánò má 'di gbí yúco tí nó náa à nìbà ji yo gítí Jézù nó nìkì maa lá.

22 Yo da kperè, wàa, yo 'ví nè ká ña kpokèji bà 'vala yo tí nó táánò, tí vò kpokèji mbe kû eendi yo gítí bà dù ta go ndâ i nó gî.

23 Yo kojo ngú có, yo co tí ngú kpokèji.

24 Tacó wàa, yo 'ví dù tí ndâ ngú 'duù náa à suu yo je kózò tí Mbíri, náa à kû ñò ni mítí bà kaa tí yo mò gí mì Mbíri, tí ndâ mbe kû bàkà i go có mì wó.

25 À má éno, 'do tí kpónó kû ya gí kùro, ndâ 'vère káká'i 'ví dù lá. Yo 'dè yúco gbí òkò tí yo, tacó yo 'dáá gî toko gbaanjé a gbée dii Bindi-Mbíri.

26 Tàkòcò yo má kpolo , yo 'ví bàkà vò i lá. Yo delè 'ví si ri 'ví ta tí yo ta kpo-tàkòcò lá,

27 tacó Gba-vò-i bà 'de kpokèji gítí yo.

28 'Bí 'duù gbí òkò tí yo táánò má a mbe ngbà, yí kpónó 'ví pà 'bí cèe nèté wàa yí 'ví bàkà á bìnidi bà ngbà i, wàa yí 'ví koni ta ndâ mbe yê.

²⁹ Yo kpolo tí yo 'do tí bà 'dè nje ñónókó. Yo 'dè káa ndâ có ñìnó jáá, tí ndâ có mbe konì ndâ mbe 'di ndú.

³⁰ Yo si bà kpolo tàkòcò Bèri-mì-Mbíri mí to, tacó Bèri-mì-Mbíri a kpâ mì Mbíri náa yí ki mítí yo, tacó bà túbà máa, yì tí Mbíri wúnò bà njaanga miri yo 'do gbí ndâ vò i, náa o tí nò má gí gí nò.

³¹ Yo mbè ndâ 'bí ka yo lá, yo gu rẹ̀kpè-rẹ̀kpè ta sé njembí gítí ndú lá. Yo gbì 'bè lá. Yo delè 'ví ñonoko ndú lá. Yo dù ta go bà bàkà vò i mítí ndâ 'bí ka yo lá.

³² I ñìnó náa yo 'ví bàkà gbí òkò tí yo nó 'ví dù a bà zèè kómbeè gbí òkò tí yo, ta bà si có gítí vò i mì ndâ 'bí ka yo mí to, á go ñìnó náa Mbíri je ta à-cee-gí gítí ndâ vò i mì yo ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri nò.

5

Bà 'vala gbí ngba'o

¹ À má éno, yo tala bà mèlè ndi Mbíri á go ndâ tó 'viì mì wó náa yí zè yo ñìkì maa.

² Yo delè 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo ñìkì maa, á go bà zè yo mì Bìndi-Mbíri ñìkì maa, náa yí giì je ta tí wó tí banga i-cí-ci ji Mbíri tacó bà si muu ndoo nò.

³ Yo tí ndâ 'duù tí nó mbe kaa tí yo ji Mbíri gí nó 'ví nì rẹ̀ 'bí i máa, bà-nò-vò-ndô, ta bà gbètèkè tí, ta bà ñò ndâ niì 'dáá ká tí tó mí gbí nje yo lá.

⁴ Bà lòkò zu lókó, ta bà 'dè ndâ có ñónókó, 'ví dù me ndâ i bà báká-bàkà mì yo lá. À ñìkì éno máa, yo ùlù Mbíri.

⁵ Yo te mí gbí muu yo máa, ñinó a kúkúwà-'duù, gii je ña 'duù ñinó náa ndâ cè bà bàkà i mì wó 'vii ɾo 'bá lá nó, gii je mbe gbolò njembí, ñindi mbe gbolò njembí a bà si ndâ i muu to tí nó tí ndâ mbíri mì wó; ña ndâ 'duù tí nò gí bà dù tí ndâ 'viì-'bá mì Bìndi-Mbíri wálá. Ndú delè gí bà dù tí ndâ 'viì-'bá mì Mbíri wálá.

⁶ Yo si 'bí 'duù 'ví eendi yo ta 'bí ña tirì ñónókó gítí bà bàkà ndâ i tí nò lá. Kpo tàkòcò mì Mbíri kù tè ndâ mbe kpò có a i 'do gbí bà bàkà ña ndâ vò i tí nò náa ye 'deke ndú ji yo nò.

⁷ À má éno, yo 'ví tè gí tàkò có mì ndâ tù-ká-kpò-có lá.

⁸ Tacó ta o tí nó táánò náa yo kù dù ta kpéetí yo nó, yo gbí 'dí'di'o. Káa yo kpónó a i gbí ngba'o, tacó yo kpónó kù dù a i ta Mbe tí ndoo. À má éno, yo 'vala go bà 'vala ndò mì ndâ 'duù gbí ngba'o.

⁹ Tacó bàndò ñinó ta ngba'o kuu tí nó, a bàndò mì ndâ tó i, à delè a bàndò bà 'vala jáá, tí bàndò yúcó.

¹⁰ Nò gí, yo mèlè bà 'vala gbí ña kpokèji ñinó náa tàkòcò Mbe tí ndoo 'ví peteke tí gítí yo nô.

¹¹ Yo yuu tí yo gí gbí ndâ nèté mì 'dí'di'o, ta i gbí ndú wálá nò lá. Yo tùbà bà lê mì ndú gí sè.

¹² Tacó ndâ i ñinó náa a kù bàkà ndú gbí kóó nó a ndâ i ñinó náa a kpétí káa bà 'dè có gítí ndú, àá ɾo ndâ 'duù gítí a nô.

¹³ Káa ngba'o má yee tí i gí, à kù ñò i tí nò,

¹⁴ tacó i ñinó náa à kù ñò nó a ngba'o. Tacó éno, à kù 'dè có máa,
«Ndí lo mbe kù tè rì,
ziya 'do tí rì,

'vala 'do gbí muu'dú lo.

Wàa Bìndi-Mbírì bà tòngbaà muu lo.»

¹⁵ À má ènò, yo kpolo tí yo, wàa yo 'ví 'vala go bà 'vala ndò mì ndâ 'duù ònó ta muu ká tí ndú nò. Yo 'vala go bà 'vala ndò mì ndâ sù 'duù lá.

¹⁶ 'Bá kpónó 'bu gî, káa, àá kùtàá a yo ká bà duu ndi ndâ kpalà.

¹⁷ Yo dù tí ndâ gbà'dá lá, yo dù tí ndâ 'duù mbe òò có tí nó náa à kuu gbí muu Mbe tí ndoo nó ni .

¹⁸ Yo njù pe ndii muu yo lá, tacó pe bà volo yo vóló-volo. Yo si a Bèrì-mì-Mbírì ká 'ví zèè 'bì tí yo tí kpoò.

¹⁹ Ta o tí nó náa yo má kili ta bà muu yo gî nó, yo 'ví cè ndâ cè wàa yo 'ví be ta rẹ Mbírì. Yo cè ndâ cè ta bà be rẹ Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì gbí njembí yo jì Mbírì.

²⁰ Yo ta o 'dáá gî 'ví 'dè òkò maa jì Mbírì tí Bu ndoo tacó ndâ i 'dáá gî ta rẹ mì Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbírì.

Ndâ nawù 'dakò ta ndâ kù ndú

²¹ Yo te duù mítí yo gbí òkò tí yo ta rẹ mì bà te duù mítí Bìndi-Mbírì.

²² Ndâ niì 'ví te duù mítí ndâ 'dakò mì ndú, á go bà te duù mì ndú mítí Mbe tí ndoo,

²³ tacó 'dakò mì niì a gba mì wó, á go ònó náa Bìndi-Mbírì tí a gba mì ndâ mbe kù kili ta rẹ wó, tí ndâ diì wó, káa yí delè a mbe 'vala ndú nò.

²⁴ Ndâ niì 'ví te duù mítí ndâ 'dakò mì ndú gbí o i 'dáá gî, á go bà te duù mì ndâ mbe kù kili ta rẹ mì Bìndi-Mbírì mítí wó gbí o ndâ i 'dáá gî.

²⁵ Wàa yo tí ndâ 'dakò, yo 'ví zè ndâ nawù yo nìkì maa, á go bà zè ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì mì wó nìkì maa, náa yí gù cì tí muu ndú,

²⁶ tacó bà kaa ndú mò gí mì Mbírì, á bìndi bà caka tí ndú ngbárángà'i ta ngo, delè ta có gbí nje wó.

²⁷ Yí bàkà ndú éno, tacó wàa, ndú 'ví dù tí kùro yì go ngbárángà bongo, ta ndi bẹ̀tí tí wálá, mbe kamundu tí nǝ'dí lá, delè ta 'bí i go kà kperè nó gbí gbaànjé wálá.

²⁸ À má éno, yo tí ndâ 'dakò 'ví zè ndâ nawù yo nìkì á go bà zè tí 'duù nìkì mì wó ta kpéétí wó. Gbí có tí nò éno máa, 'duù mbe zè nawù wó nìkì maa, kù zè nò a 'dóo miṛi wó nìkì maa.

²⁹ Tacó 'bí 'duù jé mbe sogo 'dóo miṛi wó wálá. Yí ta o 'dáá gí kù kpolo tí 'dóo miṛi wó ta bà zò i. Nǝnò a gbèe ṛa i tí nó náa Bìndi-Mbírì kù bàkà ta ndoo tí ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ wó nó ká nò,

³⁰ tacó ndoo a ndâ dii wó.

³¹ Nǝnò a gbí nderè có tí nó náa 'dakò 'ví si tí ta ndâ bu wó ta nawu wó mí to, wàa yí 'ví zèè nawù wó wàa ndú sósò'ò 'ví dù tí gbèe 'duù nó ká nò.

³² Nǝnò a gbolò có, tí có serè. Káa ye kù nì a Bìndi-Mbírì ta ndâ mbe kù kili ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbírì.

³³ Ndò có mì ye náa ye bà ki ji yo éno máa, wò tí 'dakò 'ví zè nawù lo nìkì á go bà zè 'dóo tí lo nìkì maa mì lo. Wàa wò tí nawù 'dakò 'ví 'di có mì kù lo.

6

Ndâ 'vii ta ndâ bu ndú ta ndâ nawu ndú

¹ Ndâ 'viì, yo 'di có mì ndâ mbe jò yo ta Ẹ̀rè mì Mbe tí ndoo. Nìnò a nèté mì yo.

² Tacó có tí nó máa, «Tègàrà ndâ bu lo ta nawu lo» nó a kpédélé có náa Mbírì 'dè ta cí ká tàkò éno máa,

³ «'Duù má tègàrà ndâ bu wó ta nawu wó, yê bà tè 'duù tí nò wálá. 'Duù tí nò delè bà tù undù mì muu to tí nò.»

⁴ Wàa ndâ bu ndâ 'viì, ta ndâ nawu ndâ 'viì, yo 'ví bàkà ndâ i nìnó mbe kù kpolo tàkòcò ndâ 'viì mì yo nó lá. Yo nìbà ndâ tó kpokèjì jì ndú gbí pètékè có á go nìndi Mbe tí ndoo.

Ndâ bòò ta ndâ mbe tí ndú

⁵ Yo tí ndâ bòò, yo 'di có mì ndâ 'duù tí nó ta Ẹ̀rè ndú a ndâ mbe tí yo á muu to tí nó nó, tí yúcó bà 'di có ta tiṛì gbí wálá, á go bà 'di có mì Bindi-Mbírì mì yo.

⁶ Yo 'ví 'di có mì ndú me ká mítí Ẹ̀rò ndú cuki tacó bà peteke tàkòcò ndú nò lá. Yo bàkà 'do gbí njembí yo, tacó a Mbírì ká 'dè có jì yo tí ndâ bòò mì Bindi-Mbírì, máa, yo bàkà éno.

⁷ Yo bàkà nèté ta cèrèrè tí yo, ta Ẹ̀rè mì Mbe tí ndoo, me ta Ẹ̀rè mì ndâ 'duù lá.

⁸ Yo te mí gbí muu yo máa, bòò má bàkà tó nèté, Mbírì bà si yí sínò wálá. Gba delè má bàkà tó nèté, Mbírì bà si yí sínò wálá.

⁹ Wàa yo tí ndâ mbe tí ndâ bòò 'ví tègàrà ndâ bòò mì yo, á go bà tègàrà yo mì ndú. Yo 'ví koṛo muu yo máa, Mbe tí yo ta ndú 'dáá gí ká gbaànjé gbírì, ndâ 'duù kùṛo wó delè 'dáá gí 'vii ká 'vii.

Kùngù mì Mbírì

10 Ndòngbú có mì ye jì yo éno máa, yo je mbí yo mítí bà dù toko ta Mbe tí ndoo kácá-kácá, yo delè 'ví je mbí yo mítí wotí mì wó mbe me gbolò nò.

11 Yo 'viindi tí yo ta ndâ zí'i-gó tí nó náa Mbíri njèè jì yo nó tí kpoò, wàa yo 'ví ù ta Gba-vò-i.

12 Tacó ndâ ku'dì tí nó kpónó náa ndoo kù jòò tí ndoo gbí gó ta ndú nó me ndâ 'duù lá. Ndoò kù jòò tí ndoo gbí gó a i ta ndâ kpo-kpò gba, tí ndâ rẹngbó 'dí'di'o muu to tí nò, tí ndâ vo-vò lílì mbe kù dù gbí bẹri.

13 À má ènò, yo yuu bongo gó mì Mbíri! Tacó wàa ku'dì tí nó má tè yo ta gó tí bàndò, yí 'ví 'de yo tí ndâ 'dakò, yo má gò gó ta ndú cee gí, yo bà zèè bàndò mì yo.

14 Nò wélé gí, yo 'viindi tí yo, yo ẹre yúco tí wú'dè á mì rẹ'dè yo, wàa yo 'ví le bà bàkà ndâ i go ñinó náa à tí nó tí i-tàkòcò.

15 Tàmà tí kò yo 'ví dù a go bà ma Banga-Ngú-Có gítí bà dù ñikì maa jì ndâ 'duù.

16 Yo ta o 'dáá gí 'ví te bà tee njembí mítí Mbíri tí kùngù tacó bà lì gírì mì Vò-'duù-tí-nò náa yí gba ta kpìrì nò 'do tí yo gí.

17 Yo 'ví te bà njaanga mìrì yo mì Mbíri 'do gbí vò i mítí muu yo tí tàgíyà, wàa có mì Mbíri náa Bẹri-mì-Mbíri 'dè jì ndoo nó 'ví dù tí sìzò á tà 'bì yo.

18 Yo 'deke tí yo jì Mbíri ta wotí mì Bẹri-mì-Mbíri ta o 'dáá gí á tacó ndâ i ñinó ta go ndú tí yo nò. Wo yo 'ví co ta bà dù tí zò'o kù 'deke tí yo jì Mbíri á tacó tí ndâ 'duù tí nó mbe kaa tí ndú jì Mbíri gí nó lá.

19 Yo delè 'ví 'deke tí yo ji yí máa, yí 'ví wu có tí nó náa ye 'ví 'dè nó á mí gbí nje ye. Yí delè 'ví je njembí bà 'dè có ta gúku gbí wálá ji ye, wàa ye 'ví 'dè ta gbí ngìi Banga-Ngú-Có ji ndâ 'duù.

20 Tacó ye a 'duù ñinó náa à kù tuu ye ta Banga-Ngú-Có. Ye delè kpónó kuu gbí zàà á muu có bà ma Banga-Ngú-Có. À má ènò, yo 'deke tí yo á tacó tí ye ji Mbíri, máa, ta o tí nó náa ye má kù ma Banga-Ngú-Có nó, gúku 'ví bàkà ye lá.

Ndòngbú 'vé mì Páwòlò

21 Yo má 'vee có tí ye, ta ndâ i ñinó náa ye kpónó kù bàkà nó, Tikíkùsù tí nó tí kpóló-kpolo ná'vindí ndoo, á mbe kù koni ye ta njembí wó gbaànjé ta rẹ̀ mì Bìndi-Mbíri nó, bà 'dè ndâ có tí nò gbaànjé-gbaànjé ji yo gí.

22 Ye kpónó kù tuu yí nó, tacó bà ya gí bà 'dè ndâ ña ñinó tí ze kàá nó ji yo kà, tacó wàa, yo 'ví zèè ta njembí yo.

23 Ye kù 'deke tí ye ji Bu ndoo tí Mbíri, ye delè kù 'deke tí ye ji Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri, máa, ndú 'ví si yo 'ví dù ta njembí yo 'dèè kpóó; 'bí i delè 'ví ba muu yo lá; máa, ndú 'ví si yo 'ví zè tí yo gbí òkò tí yo nìkì maa, ndú delè 'ví si yo 'ví tee njembí yo mítí Mbíri, ndâ ná'vindí.

24 Mbíri 'ví bàkà nambeè mì wó ji yo, tí ndâ mbe kù zè Mbe tí ndoo Jézù tí Bìndi-Mbíri nìkì dúú bà ya tí .

Ndogo
Ndogo: Ngú bà toko nambeè mì Mbírì ta ndâ 'duù
New Testament

copyright © 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ndogo

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 16 May 2025 from source
files dated 16 May 2025

14424ae9-b5af-591e-814e-49316d8d74aa